

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
KHOA LUẬT

VŨ HẢI ĐĂNG

**TỘI VI PHẠM CÁC QUY ĐỊNH VỀ BẢO VỆ
ĐỘNG VẬT THUỘC DANH MỤC LOÀI NGUY
CẤP, QUÝ, HIẾM ĐƯỢC ƯU TIÊN BẢO VỆ
TRONG LUẬT HÌNH SỰ VIỆT NAM**

Chuyên ngành : Luật hình sự

Mã số : 60 38 40

TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ LUẬT HỌC

HÀ NỘI - 2012

**Công trình được hoàn thành
tại Khoa Luật - Đại học Quốc gia Hà Nội**

Người hướng dẫn khoa học: TS. Trương Quang Vinh

Phản biện 1:

Phản biện 2:

**Luận văn được bảo vệ tại Hội đồng chấm luận văn, họp tại
Khoa Luật - Đại học Quốc gia Hà Nội.**

Vào hồi giờ, ngày tháng năm 2012.

MỤC LỤC CỦA LUẬN VĂN

	Trang
<i>Trang phụ bìa</i>	
<i>Lời cam đoan</i>	
<i>Mục lục</i>	
<i>Danh mục các bảng</i>	
MỞ ĐẦU	1
Chương 1: LỊCH SỬ LẬP PHÁP HÌNH SỰ VỀ TỘI VI PHẠM CÁC QUY ĐỊNH VỀ BẢO VỆ ĐỘNG VẬT THUỘC DANH MỤC LOÀI NGUY CẤP, QUÝ, HIẾM ĐƯỢC ƯU TIÊN BẢO VỆ	6
1.1. Thời kỳ từ 1945 đến trước 1985	6
1.2. Thời kỳ từ khi ban hành Bộ luật Hình sự năm 1985 đến trước khi ban hành Bộ luật Hình sự năm 1999	8
1.3. Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ trong Bộ luật Hình sự năm 1999	11
1.3.1. Bối cảnh và quan điểm lập pháp	11
1.3.2. Nội dung pháp lý của tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật hoang dã, quý hiếm trong Bộ luật Hình sự năm 1999	13
1.4. Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục, loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ trong luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ luật Hình sự năm 1999 số 37/2009/QH12 ngày 19/6/2009	15
1.5. Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ trong pháp luật hình sự của một số quốc gia	17
1.5.1. So sánh với quy định của Bộ luật Hình sự của nước Cộng hòa nhân dân Trung Hoa	18
1.5.2. So sánh với quy định trong pháp luật hình sự của Vương quốc Thụy Điển	20
1.5.3. So sánh với các quy định trong pháp luật hình sự của một số nước khác	22
Chương 2: MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ TỘI VI PHẠM CÁC QUY ĐỊNH VỀ BẢO VỆ ĐỘNG VẬT THUỘC DANH MỤC LOÀI NGUY CẤP, QUÝ,	26

	HIẾM ĐƯỢC ƯU TIÊN BẢO VỆ	
2.1.	Khái niệm	26
2.2.	Các dấu hiệu pháp lý của tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ trong Bộ luật Hình sự	28
2.2.1.	Khách thể tội phạm	30
2.2.2.	Mặt khách quan của tội phạm	42
2.2.3.	Chủ thể của tội phạm	55
2.2.4.	Mặt chủ quan của tội phạm	63
2.2.5.	Về hình phạt	66
2.2.5.1.	Cấu thành tội phạm cơ bản	66
2.2.5.2.	Cấu thành tăng nặng	68
2.2.5.3.	Hình phạt bổ sung	74
	Chương 3: THỰC TRẠNG TỘI VI PHẠM CÁC QUY ĐỊNH VỀ BẢO VỆ ĐỘNG VẬT THUỘC DANH MỤC LOÀI NGUY CẤP, QUÝ, HIẾM ĐƯỢC ƯU TIÊN BẢO VỆ VÀ MỘT SỐ KIẾN NGHỊ NHẪM PHÒNG CHỐNG CÓ HIỆU QUẢ LOẠI TỘI PHẠM NÀY	75
3.1.	Một số nét về điều kiện tự nhiên - kinh tế - xã hội ở Việt Nam	75
3.2.	Thực trạng tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ ở nước ta trong thời kì từ 2006 - 2011	78
3.2.2.	Đối tượng, phương thức, thủ đoạn, tuyến, địa bàn trọng điểm	83
3.3.	Một số kiến nghị nhằm phòng, chống có hiệu quả tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ	88
3.3.1.	Hoàn thiện các quy định pháp luật hình sự đối với tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ	88
3.3.2.	Nâng cao hiệu quả áp dụng các quy định của pháp luật hình sự đối với tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ	92
	KẾT LUẬN	95
	DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	96
	PHỤ LỤC	101

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Sự nghiệp đổi mới do Đảng ta lãnh đạo đã và đang thu được những thành tựu lớn trên tất cả các lĩnh vực, đời sống của nhân dân không ngừng được nâng cao. Tuy nhiên sự phát triển sản xuất mạnh mẽ, tăng trưởng kinh tế nhanh đang gây ra nhiều hệ lụy mà lĩnh vực môi trường đang là vấn đề nóng trong thời gian gần đây. Một trong những vấn đề về bảo vệ môi trường đang được xã hội quan tâm là việc bảo vệ các động vật hoang dã nói chung và động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm nói riêng. Trong khi Việt Nam là quốc gia có đa dạng sinh học đứng thứ 16 trên thế giới, với trên 75 loài duy nhất chỉ nước ta mới có thì ý thức bảo vệ những vốn quý đó ở nước ta hiện nay có thể nói là chưa cao. Thực trạng trên cho thấy, mặc dù trong những năm qua Chính phủ đã quan tâm đến việc về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ thể hiện qua hàng loạt những biện pháp như: Thành lập lực lượng Cảnh sát môi trường, ban hành các văn bản quy phạm pháp luật về bảo vệ, xử lý các vi phạm trong bảo vệ động vật nguy cấp, quý hiếm..., tuy nhiên kết quả trên thực tế còn chưa được như mong đợi. Theo thống kê của ngành Tòa án thì hàng năm không có nhiều hành vi vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ (theo Điều 190 Bộ luật Hình sự) được đưa ra xét xử. Rất nhiều vụ việc được khởi tố, tuy nhiên lại bị đình chỉ điều tra với nhiều nguyên nhân khác nhau từ giai đoạn điều tra hoặc giai đoạn truy tố, các vụ án được đưa ra xét xử thì hình phạt cũng chưa thực sự nghiêm khắc. Vì vậy việc nghiên cứu một cách có hệ thống các vấn đề về lý luận và thực tiễn của tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ trong luật hình sự Việt Nam để giúp nâng cao hiệu quả của công tác đấu tranh phòng chống loại tội phạm này là một nhu cầu thực tế và thiết thực.

2. Tình hình nghiên cứu đề tài

Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ được quy định lần đầu tiên trong Bộ luật

Hình sự năm 1999 và được sửa đổi bổ sung năm 2009, qua áp dụng gần 12 năm đã được nhiều nhà khoa học, học giả quan tâm nghiên cứu, được đề cập trong nhiều bài viết nghiên cứu - trao đổi, xây dựng pháp luật... Tuy nhiên, tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ hiện nay vẫn chưa được quan tâm nghiên cứu đúng mức. Chính vì vậy, việc tiếp tục nghiên cứu một cách toàn diện, có hệ thống cả lý luận và thực tiễn về tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ sẽ đáp ứng được những đòi hỏi của thực tiễn và yêu cầu của công tác phòng chống loại tội phạm này trong tình hình hiện nay.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

- **Mục đích:** Làm rõ khái niệm, đặc điểm pháp lý, các vấn đề khác có liên quan, kết quả của cuộc đấu tranh phòng chống tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ hiện nay. Trên cơ sở đó có thể đề xuất một số kiến nghị hoàn thiện quy định tại Điều 190 Bộ luật Hình sự và một số giải pháp nâng cao hiệu quả của cuộc đấu tranh phòng chống tội phạm này.

- **Nhiệm vụ:** Làm rõ được nội dung, phạm vi của khái niệm tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ. Nghiên cứu, phân tích, đánh giá các quy định pháp luật hình sự Việt Nam hiện hành và thực tiễn áp dụng các quy phạm của tội này trong giai đoạn 2006 -2011.

4. Phạm vi nghiên cứu

Luận văn tập trung nghiên cứu sự hình thành và phát triển của các quy định về tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ trong luật hình sự Việt Nam từ trước đến nay.

5. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu

Cơ sở lý luận của luận văn: Chủ nghĩa duy vật lịch sử và chủ nghĩa duy vật biện chứng mácxít; tư tưởng Hồ Chí Minh; quan điểm, tư tưởng chỉ đạo cũng như chủ trương của Đảng và Nhà nước ta về đấu tranh phòng chống tội phạm

nói chung và tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ nói riêng trong tình hình mới. Luận văn sử dụng phương pháp nghiên cứu lịch sử, thống kê, tổng hợp, phân tích, so sánh, đối chiếu, trao đổi với các chuyên gia, nhà nghiên cứu và khảo sát thực tiễn.

6. Ý nghĩa của luận văn

Trên cơ sở phân tích những vấn đề lí luận và thực tiễn của tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ, luận văn hệ thống hóa sự hình thành và phát triển các quy định pháp luật hình sự về loại tội phạm này, đồng thời, làm rõ khái niệm, đặc điểm pháp lý của tội phạm và đề xuất một số kiến nghị nhằm hoàn thiện quy định tại Điều 190 Bộ luật Hình sự và một số giải pháp nâng cao hiệu quả của cuộc đấu tranh phòng chống loại tội phạm này.

7. Kết cấu của luận văn

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Danh mục tài liệu tham khảo và Phụ lục, nội dung của luận văn gồm 3 chương:

Chương 1: Lịch sử lập pháp hình sự về tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ.

Chương 2: Một số vấn đề lý luận về tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ.

Chương 3: Thực trạng tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ và một số kiến nghị nhằm phòng chống có hiệu quả loại tội phạm này.

Chương 1

LỊCH SỬ LẬP PHÁP HÌNH SỰ VỀ TỘI VI PHẠM CÁC QUY ĐỊNH VỀ BẢO VỆ ĐỘNG VẬT THUỘC DANH MỤC LOÀI NGUY CẤP, QUÝ, HIẾM ĐƯỢC ƯU TIÊN BẢO VỆ

1.1. Thời kỳ từ 1945 đến trước 1985

Sau khi nước Việt Nam dân chủ cộng hòa ra đời, chúng ta đã ban hành ngay Hiến pháp 1946 để tạo cơ sở pháp lý vững chắc cho nhà nước nhưng

các luật chuyên ngành khác hầu như chưa thể ban hành. Đối với ngành luật hình sự, nhà nước đã ban hành một số văn bản như: Sắc lệnh số 26/SL ngày 25/2/1946 về trừng trị tội phá hoại công sản, Sắc lệnh 223/SL ngày 17/11/1946 quy định truy tố các tội hối lộ, biển thủ công quỹ... tuy nhiên lĩnh vực môi trường nói chung cũng như tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ hầu như chưa được đề cập đến. Trong giai đoạn này, chỉ có duy nhất Thông tư liên Bộ số 1303-BCN/VN của liên Bộ Nội vụ - Canh nông về việc bảo vệ rừng, trong đó nhấn mạnh: "ai vi phạm các lệnh cấm chặt, phá rừng sẽ bị phạt tù, phạt tiền theo thể lệ đã được ấn định từ trước" là có nội dung liên quan đến bảo vệ môi trường, tuy nhiên chỉ quan tâm đến việc bảo vệ các loại thực vật mà chưa quan tâm đến việc bảo vệ các loài động vật hoang dã. Nhận thức của nước ta trong giai đoạn này không coi việc săn bắt các động vật hoang dã là hành vi trái pháp luật.

Cho đến năm 1980, Nhà nước ta đã quan tâm hơn đến vấn đề bảo vệ môi trường thể hiện Điều 13 - Hiến pháp 1980 đã quy định "Các cơ quan Nhà nước, xí nghiệp, hợp tác xã, đơn vị vũ trang nhân dân và công dân đều có nghĩa vụ thực hiện chính sách bảo vệ, cải tạo và tái sinh các nguồn tài nguyên thiên nhiên, bảo vệ và cải tạo môi trường sống". Từ quy định hiến định này, Bộ luật Hình sự năm 1985 đã xây dựng một số tội danh liên quan đến lĩnh vực bảo vệ môi trường, trong đó có chứa đựng nội dung bảo vệ các động vật hoang dã, quý hiếm.

1.2. Thời kỳ từ khi ban hành Bộ luật Hình sự năm 1985 đến trước khi ban hành Bộ luật Hình sự năm 1999

Trong Bộ luật Hình sự năm 1985, Điều 181 "tội vi phạm các quy định về quản lý và bảo vệ rừng" có chứa đựng nội dung bảo vệ bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ. Nội dung Điều luật góp chung nhiều hành vi liên quan đến công tác quản lý và bảo vệ rừng, tuy nhiên cũng đã đề cập đến hành động săn bắt trái phép chim, thú, tuy nhiên dường như các nhà làm luật quan tâm đến vấn đề kinh tế nhiều hơn là quan tâm đến vấn đề bảo vệ sự tồn tại của các loài chim, thú hoang dã, bảo vệ tính đa dạng sinh học của rừng. Chúng ta có thể thấy điều này qua phân tích dưới đây:

- Hành vi khách quan liên quan đến việc bảo vệ động vật hoang dã của điều luật này là: hành vi săn, bắt chim muông, thú rừng không có giấy phép, không đúng quy định của nhà nước.

- Do tội có cấu thành vật chất nên phải có hậu quả nguy hiểm là làm mất giống chim, thú đang cần bảo vệ, gây ra mất cân bằng sinh thái. Nếu không chứng minh được hậu quả nghiêm trọng thì người có hành vi săn, bắt nói trên phải có dấu hiệu bắt buộc là "đã bị xử phạt hành chính" thì mới được coi là tội phạm.

- Về hình phạt: khung hình phạt cao nhất đến 10 năm tù trong trường hợp phạm tội đặc biệt nghiêm trọng. Có lẽ các nhà làm luật hướng tới việc phá rừng gây hậu quả nghiêm trọng chứ không thực sự chú trọng đến các hành vi săn, bắt chim, thú rừng trái phép. Cho đến khi ban hành Bộ luật Hình sự năm 1999, trong thực tế việc xử lý tội phạm này chủ yếu là các hành vi liên quan đến phá rừng, khai thác gỗ trái phép và tỉ lệ áp dụng cũng không nhiều.

1.3. Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ trong Bộ luật Hình sự năm 1999

1.3.1. Bối cảnh và quan điểm lập pháp

Hiến pháp 1992 quy định: "... nghiêm cấm mọi hành vi làm suy kiệt tài nguyên và hủy hoại môi trường". Nhiều chính sách về bảo vệ môi trường đã được Đảng và Nhà nước ban hành nhằm nâng cao hơn một bước công tác bảo vệ môi trường. Tiêu biểu như ngày 25/6/1998, Bộ Chính trị đã ban hành Chỉ thị số 36/CT-TW về tăng cường công tác bảo vệ môi trường trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước; Luật Bảo vệ phát triển rừng năm 1991; Nghị định số 18/HĐBT ngày 17/1/1992 của Hội đồng Bộ trưởng về việc ban hành danh mục động vật, thực vật rừng quý hiếm... Đối với việc bảo vệ động vật hoang dã, quý hiếm, nguy cấp, mối quan trọng đánh dấu sự quan tâm sâu sắc của Nhà nước với vấn đề này là ngày 15/1/1994, Việt Nam đã chính thức là thành viên thứ 121 tham gia Công ước về buôn bán quốc tế các loài động vật, thực vật hoang dã nguy cấp viết tắt là Công ước CITES. Để thực thi Công ước CITES, ngày 29/5/1996, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Chỉ thị số 359/TTg về những biện pháp cấp bách để bảo vệ và phát triển các loài động vật hoang dã. Đây chính là các cơ sở pháp lý để các nhà làm luật nước ta xây dựng quy định về Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật hoang dã, quý hiếm tại Điều 190 Bộ luật Hình sự năm 1999.

1.3.2. Nội dung pháp lý của tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật hoang dã, quý hiếm trong Bộ luật Hình sự năm 1999

Tại Bộ luật Hình sự năm 1999, Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ được quy định tại Điều 190 với tên gọi là Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật hoang dã, quý hiếm. Chúng ta có thể phân tích những điểm cơ bản nhất trong cấu thành tội phạm này như sau:

- Khách thể của tội phạm: Tội phạm xâm phạm vào các quy định của Nhà nước trong việc bảo vệ hệ cân bằng sinh thái, đa dạng sinh học của các loài động vật hoang dã, quý hiếm trong môi trường sinh thái. Đối tượng tác động của tội phạm này là các loài động vật hoang dã, quý, hiếm được Chính phủ quy định trong danh mục động vật ưu tiên bảo vệ.

- Mặt khách quan của tội phạm: Hành vi khách quan của tội phạm được thể hiện ở những hành vi: Săn bắt, giết, vận chuyển, buôn bán trái phép động vật hoang dã, quý hiếm bị cấm theo quy định của Chính phủ hoặc vận chuyển, buôn bán trái phép sản phẩm của loài động vật đó (các loại động vật rừng hoang dã, quý hiếm nhóm IB ban hành kèm theo Nghị định số 32/2006/NĐ-CP ngày 30/3/2006 về quản lý thực vật rừng, động vật rừng nguy cấp, quý, hiếm) không được cơ quan Nhà nước có thẩm quyền cho phép hoặc được cơ quan Nhà nước có thẩm quyền cho phép nhưng thực hiện không đúng với quy định trong giấy phép được cấp.

Tội phạm được coi là hoàn thành khi người phạm tội đã thực hiện một trong các hành vi khách quan trên. Trong một số trường hợp chỉ cần có hành vi vi phạm các quy định về bảo vệ động vật hoang dã, quý hiếm là đủ yếu tố cấu thành tội phạm, không kể là đã gây hậu quả hay chưa.

- Mặt chủ quan của tội phạm: Tội phạm được thực hiện dưới hình thức lỗi cố ý. Động cơ, mục đích vì vụ lợi nhưng không phải là dấu hiệu bắt buộc trong cấu thành tội phạm.

- Chủ thể của tội phạm: tội phạm được thực hiện bởi bất kỳ người nào có đầy đủ năng lực trách nhiệm hình sự và đạt độ tuổi theo quy định tại Điều 12, 13 Bộ luật Hình sự.

- Về hình phạt: Điều luật quy định ba loại hình phạt chính được áp dụng là: phạt tiền (từ 5 triệu đồng đến 50 triệu đồng); cải tạo không giam giữ (đến 2 năm); phạt tù có thời hạn (từ 6 tháng đến 7 năm) và ba loại hình phạt bổ sung là phạt tiền (từ 2 triệu đồng đến 20 triệu đồng); cấm đảm nhiệm chức vụ; cấm hành nghề hoặc làm công việc nhất định.

1.4. Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục, loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ trong Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ luật Hình sự năm 1999 số 37/2009/QH12 ngày 19/6/2009

Trong lần sửa đổi này, tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật hoang dã quý hiếm được chỉnh sửa về mặt kỹ thuật cho phù hợp với quy định mới của Luật bảo vệ môi trường và cho phù hợp với thực tế bao gồm:

- Về tên gọi: Điều 190 Bộ luật Hình sự sửa đổi năm 2009 đã có sự thay đổi về tên gọi so với Điều 190 Bộ luật Hình sự năm 1999.

- Về cấu thành tội phạm cơ bản: Điều 190 Bộ luật Hình sự sửa đổi năm 2009 có quy định rộng hơn. Ngoài các động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ, các sản phẩm của loại động vật đó là đối tượng của tội phạm theo Bộ luật Hình sự năm 1999 thì nay được bổ sung thêm "bộ phận cơ thể của loài động vật đó", ví dụ như: tay gấu, sừng tê giác, xương hổ chưa qua chế biến... Về hành vi phạm tội được quy định trong điều luật mới có bổ sung thêm hành vi "nuôi, nhốt" trái phép động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm.

- Về hình phạt: Bộ luật Hình sự sửa đổi năm 2009 đã tăng mức hình phạt ở hình phạt tiền bao gồm cả hình phạt tiền với vai trò là hình phạt chính (từ 50 triệu đồng đến 500 triệu đồng) và hình phạt bổ sung (10 triệu đồng đến 100 triệu đồng); tăng mức hình phạt cải tạo không giam giữ (đến 3 năm).

1.5. Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ trong pháp luật hình sự của một số quốc gia

1.5.1. So sánh với quy định của Bộ luật Hình sự của nước Cộng hòa nhân dân Trung Hoa

Trong Bộ luật Hình sự nước cộng hòa nhân dân Trung Hoa năm 2005, tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp,

quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ được quy định tại Điều 341, có một số điểm giống và khác nhau như sau:

- Giống nhau: Cả hai điều luật có kỹ thuật lập pháp giống nhau, cùng sử dụng khái niệm động vật quý hiếm được nhà nước ưu tiên bảo vệ và đều quy định các hành vi: săn, bắt, giết, buôn bán, vận chuyển các động vật hoặc buôn bán, vận chuyển sản phẩm từ các động vật là hành vi phạm tội. Đồng thời, cùng quy định tội phạm có cấu thành tội phạm hình thức. Ngoài cấu thành cơ bản, cả hai điều luật đều quy định thêm các cấu thành tăng nặng phụ thuộc vào dấu hiệu hậu quả và cùng cho phép sử dụng hình phạt tiền là hình phạt chính.

- Khác nhau: So với Điều 190, Điều 341, Bộ luật Hình sự Trung Quốc không quy định hành vi nuôi, nhốt trái phép động vật nguy cấp, quý, hiếm và vận chuyển, buôn bán bộ phận cơ thể của các động vật đó là tội phạm nhưng quy định thêm hành vi vi phạm pháp luật về săn bắn gây hậu quả nghiêm trọng cũng là tội phạm. Mặt khác, điều 341 vẫn sử dụng thuật ngữ "hoang dã" trong khi Điều 190 đã bỏ thuật ngữ này khi sửa đổi năm 2009. Về hình phạt, Điều 190 quy định hình phạt tù quá nhẹ so với Điều 341. Ngoài ra, hình phạt tiền theo Điều 190, chỉ áp dụng khi không áp dụng các loại hình phạt khác còn Điều 341 xử phạt cùng với các hình phạt khác.

1.5.2. So sánh với quy định trong pháp luật hình sự của Vương quốc Thụy Điển

Các tội phạm về môi trường theo pháp luật hình sự của Thụy Điển được pháp điển hóa và tập hợp thống nhất tại Chương 29, Bộ luật Môi trường Thụy Điển năm 1999. Tuy nhiên, các tội phạm về môi trường không chỉ chịu sự điều chỉnh của Bộ luật Môi trường. Những vấn đề khác có liên quan như: chủ thể của tội phạm, vấn đề hình phạt và quyết định hình phạt... (các vấn đề thuộc về phần chung) vẫn phải chịu sự điều chỉnh của Bộ luật Hình sự Thụy Điển năm 1999. Điều luật có chứa đựng nội dung tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ tương ứng trong Bộ luật Môi trường Thụy Điển là Điều 8 và Điều 10 của Chương 29. Mặc dù kỹ thuật lập pháp khác nhau nhưng các hành vi khách quan theo Điều 190, Bộ luật Hình sự Việt Nam cũng đã được quy định khá đầy đủ trong Điều 8 và Điều 10 của Chương 29, Bộ luật Môi trường Thụy Điển.

Thậm chí, các hành vi khách quan trong điều 8 và điều 10 trên còn rộng hơn rất nhiều so với hành vi khách quan quy định tại điều 190. Tuy nhiên, về hình phạt, so với Việt Nam hình phạt tù giành cho tội phạm này là quá nhẹ, tối đa chỉ là 2 năm tù so với mức tối đa 7 năm tù của Việt Nam.

1.5.3. So sánh với các quy định trong pháp luật hình sự của một số nước khác

Với tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ, trong Bộ luật Hình sự Liên bang Nga, được quy định ở Điều 254 tội " Săn bắt trái phép", trong đó hành vi săn bắn chim, thú tuyệt đối cấm săn bắn theo quy định của Chính phủ Liên bang Nga bị coi là tội phạm. Người phạm tội chỉ cần có hành vi mà không cần có hậu quả đã bị coi là đã phạm tội. Xét về lỗi, Điều 254 Bộ luật Hình sự của Liên bang Nga cũng quy định lỗi cố ý như Điều 190, Bộ luật Hình sự Việt Nam. Về hình phạt: Bộ luật Hình sự Liên bang Nga chú trọng về hình phạt tiền, trong khi lại quy định rất nhẹ về hình phạt tù, mức tối đa chỉ là 2 năm. Trong cấu thành tăng nặng của Điều 254, Bộ luật Hình sự Liên bang Nga cũng coi một số tình tiết là tình tiết định khung tăng nặng giống Điều 190 như: Phạm tội có tổ chức, lợi dụng chức vụ quyền hạn. Ngoài ra, cũng có quy định về hình phạt bổ sung: cấm đảm nhiệm chức vụ cấm hành nghề hoặc làm công việc nhất định.

Philippines là nước có các quy định về bảo vệ động vật hoang dã khá nghiêm khắc. Đối với động vật quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ, qua nghiên cứu Điều 28, Luật bảo tồn các khu hoang dã của Philippines cho thấy, mức hình phạt tù cao nhất lên tới 12 năm, cao hơn rất nhiều so với mức cao nhất 7 năm của Việt Nam, mức độ nặng, nhẹ của hình phạt áp dụng cho người phạm tội phụ thuộc vào mức độ quý, hiếm của động vật bị xâm hại, điều luật cũng quy định tội phạm có cấu thành hình thức. Mức phạt tiền cao nhất là 1.000.000 pesos (khoảng 500 triệu Việt Nam) tương đương với mức phạt tiền cao nhất mà Điều 190, Bộ luật Hình sự Việt Nam cho phép áp dụng với tư cách là hình phạt chính. Tuy nhiên, điểm khác là mức phạt này đồng thời cũng có thể là hình phạt bổ sung nếu tòa án thấy cần thiết. Điểm hạn chế của điều luật là do nằm trong luật bảo tồn các khu hoang dã nên đối tượng bảo

vệ của điều luật chỉ là các động vật hoang dã đang sinh sống tại các khu bảo tồn và không có các quy định về các hành vi vận chuyển buôn bán các sản phẩm từ các loại động vật này.

Chương 2

MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ TỘI VI PHẠM CÁC QUY ĐỊNH VỀ BẢO VỆ ĐỘNG VẬT THUỘC DANH MỤC LOÀI NGUY CẤP, QUÝ, HIẾM ĐƯỢC ƯU TIÊN BẢO VỆ

2.1. Khái niệm

Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ là hành vi săn, bắt, giết, vận chuyển, nuôi, nhốt, buôn bán trái phép động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ theo quy định của Chính phủ hoặc vận chuyển, buôn bán trái phép bộ phận cơ thể hoặc sản phẩm của loài động vật đó, do người có năng lực trách nhiệm hình sự thực hiện một cách cố ý, xâm phạm những quy định của Nhà nước về bảo vệ hệ cân bằng sinh thái, đa dạng sinh học của các loài động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ trong môi trường sinh thái.

2.2. Các dấu hiệu pháp lý của tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ trong Bộ luật Hình sự

2.2.1. Khách thể tội phạm

Khách thể của tội phạm là các quan hệ xã hội được pháp luật hình sự bảo vệ tránh khỏi sự xâm hại có tính chất tội phạm, nhưng bị tội phạm xâm hại đến và gây nên (hoặc đe dọa thực tế gây nên) thiệt hại đáng kể, nhất định. Khách thể của tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ là các quan hệ xã hội hình thành do các quy định của pháp luật về chế độ của nhà nước nhằm bảo vệ các động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm. Hành vi xâm phạm đã gây thiệt hại cho hệ cân bằng sinh thái, sự đa dạng sinh học của các loài động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ trong

môi trường sinh thái, đồng thời trái các quy định của pháp luật. Các quy định này nằm ở nhiều văn bản quy phạm pháp luật khác nhau.

Đối tượng tác động của tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ bao gồm hai nhóm:

- Các đối tượng vật chất: Quan hệ xã hội về bảo vệ động vật hoang dã, quý hiếm bị biến dạng do hành vi tác động trái phép đến các động vật hoang dã, quý hiếm. Ví dụ: Săn, bắn làm chết động vật hoang dã, quý hiếm; nuôi nhốt trái phép động vật gây ra việc tước bỏ động vật bị nuôi, nhốt ra khỏi môi trường tự nhiên...

- Các quy định của Nhà nước về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm. Các quy định này được thể hiện dưới nhiều dạng văn bản quy phạm pháp luật.

2.2.2. Mặt khách quan của tội phạm

Mặt khách quan của tội phạm là sự tổng hợp các dấu hiệu do luật hình sự quy định và các tình tiết phản ánh hành vi bên ngoài của sự xâm hại cụ thể, nguy hiểm cho xã hội đến khách thể được bảo vệ bằng pháp luật hình sự. Các dấu hiệu khách quan của tội phạm này như sau:

* Hành vi khách quan của tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ bao gồm:

- Săn, bắt, giết động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ tại môi trường tự nhiên nơi các động vật này sinh sống. Riêng hành vi giết có thể xảy ra tại môi trường tự nhiên hoặc tại bất kỳ đâu nơi xảy ra hành vi giết các động vật trên.

+ Hành vi săn, bắt là hành vi sử dụng các công cụ săn, bắn như: cung, nỏ, súng tự tạo, súng ăn, súng quân dụng, các loại bẫy thú... nhằm giết hoặc bắt sống các động vật rừng nguy cấp, quý, hiếm không được cơ quan nhà nước có thẩm quyền cho phép hoặc được cơ quan nhà nước có thẩm quyền cho phép nhưng thực hiện không đúng với quy định trong giấy phép được cấp.

+ Hành vi giết là hành vi tước đoạt mạng sống của các động vật trên

- Hành vi vận chuyển, nuôi, nhốt, buôn bán trái phép các động vật hoang dã thuộc danh mục, loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ:

+ Hành vi vận chuyển được hiểu là hành vi chuyển dịch bất hợp pháp động vật trên từ nơi này đến nơi khác dưới bất kỳ hình thức nào (có thể bằng các phương tiện khác nhau như ô tô, tàu bay, tàu thủy...; trên các tuyến đường khác nhau như đường bộ, đường sắt, đường hàng không, đường thủy, đường bưu điện... mà không nhằm mục đích buôn bán nhằm thu lợi hoặc không thu lợi.

+ Hành vi nuôi trái phép là hành vi nuôi các động vật hoang dã thuộc danh mục, loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ mà không được sự cho phép của cơ quan nhà nước có thẩm quyền. Thời gian nuôi dài hay ngắn không ảnh hưởng đến việc xác định hành vi nuôi trái phép.

+ Hành vi nhốt trái phép là hành vi nhốt các động vật vào nơi không đủ điều kiện sinh sống thậm chí ngay tại các cơ sở nuôi hợp pháp. Cũng như hành vi nuôi, việc nhốt dài hay ngắn cũng không ảnh hưởng đến việc xác định nhốt trái phép.

+ Hành vi buôn bán trái phép Là hành vi mua, bán các động vật hoang dã thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ nhằm thu lợi bất chính không phụ thuộc vào việc thu lợi bất chính lớn hay nhỏ. Người nuôi, nhốt hộ, hoặc vận chuyển trái phép các động vật trên cho người khác, mà biết rõ mục đích buôn bán trái phép các động vật này của người đó, thì bị truy cứu trách nhiệm hình sự với vai trò đồng phạm về hành vi buôn bán trái phép.

- Hành vi vận chuyển, buôn bán trái phép bộ phận cơ thể hoặc sản phẩm của các loài động vật nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ: là hành vi vận chuyển, buôn bán những sản phẩm được chế biến từ các loài động vật trên như: ngà voi, sừng tê giác... không được pháp luật cho phép.

- Trong thực tế xảy ra một số trường hợp không được Điều 190 Bộ luật Hình sự quy định chi tiết như hành vi sử dụng trái phép các động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ. Ngoài ra, hành vi tàng trữ, sử dụng trái phép các bộ phận cơ thể hay sản phẩm của các động vật này cũng cần được xem xét để xử lý hình sự.

* Hậu quả của tội phạm: Đối với tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ, do được thiết kế dạng cấu thành hình thức nên hậu quả không phải là dấu hiệu bắt buộc của cấu thành tội phạm, chỉ cần người phạm tội thực hiện hành vi khách quan là

tội phạm đã hoàn thành. Tuy nhiên, việc xác định hậu quả của tội phạm cũng rất cần thiết vì nó là tình tiết, là yếu tố định khung hình phạt. Nếu người phạm tội gây hậu quả rất nghiêm trọng hoặc đặc biệt nghiêm trọng thì bị truy cứu trách nhiệm hình sự theo khoản 2 của Điều 190, Bộ luật Hình sự.

* Về công cụ, phương tiện phạm tội: việc chứng minh công cụ, phương tiện phạm tội trong điều tra, truy tố xét xử có ý nghĩa trong việc định khung hình phạt cho người phạm tội.

* Về tính chất, mức độ nguy hiểm của hành vi phạm tội: việc xác định các tính tiết phản ánh tính chất, mức độ nguy hiểm của hành vi phạm tội như: phạm tội có tổ chức; Lợi dụng chức vụ, quyền hạn; Gây hậu quả rất nghiêm trọng, đặc biệt nghiêm trọng nhằm mục đích xác định điều khoản áp dụng để xử phạt người phạm tội. Đây đều là các tình tiết định khung hình phạt theo luật định. Ngoài ra, việc xác định các tình tiết tăng nặng theo quy định tại khoản 1, Điều 48 Bộ luật Hình sự cũng có ý nghĩa giúp Tòa án quyết định hình phạt cụ thể cho người phạm tội.

* Về thời gian, địa điểm phạm tội: tuy không phải là dấu hiệu bắt buộc để xác định một người có phạm tội hay không nhưng đây đều là các tình tiết định khung hình phạt, có ý nghĩa quan trọng khi quyết định hình phạt cho người phạm tội.

* Các dấu hiệu khách quan khác: Tuy nhà làm luật không quy định thêm các dấu hiệu khách quan khác là dấu hiệu bắt buộc, nhưng để xác định một hành vi có phạm tội này hay không, bắt buộc phải nghiên cứu thêm các quy định khác của nhà nước trong lĩnh vực bảo vệ động vật nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ.

2.2.3. Chủ thể của tội phạm

Chủ thể của tội phạm là người đã có lỗi (cố ý hoặc vô ý) trong việc thực hiện hành vi nguy hiểm cho xã hội bị luật hình sự cấm, có năng lực trách nhiệm hình sự và đủ tuổi chịu trách nhiệm hình sự theo luật định (ngoài ra, trong một số trường hợp cụ thể chủ thể của tội phạm còn có một số dấu hiệu bổ sung đặc biệt do quy phạm pháp luật hình sự tương ứng quy định). Đối với tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý hiếm được ưu tiên bảo vệ, chủ thể của tội phạm này cần thỏa mãn dấu hiệu gồm:

- Có năng lực chịu trách nhiệm hình sự: là người có khả năng nhận thức bình thường không bị mắc bệnh tâm thần hoặc bệnh khác làm mất khả năng nhận thức và điều khiển hành vi như: Tâm thần, Say rượu bệnh lý...

- Đủ tuổi chịu trách nhiệm hình sự: Do Điều 190 là tội ít nghiêm trọng hoặc nghiêm trọng nên theo quy định tại Điều 12, Bộ luật Hình sự chỉ có người từ đủ 16 tuổi trở lên mới phải chịu trách nhiệm hình sự về tội này. Đối với người từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi khi xử lý, các cơ quan tố tụng phải tuân thủ theo các quy định từ Điều 68 đến Điều 77 của Bộ luật Hình sự.

- Đã thực hiện hành vi nguy hiểm cho xã hội: Người phạm tội phải là người đã thực hiện các hành vi (hành động) gồm: săn, bắt, giết, vận chuyển, nuôi, nhốt, buôn bán trái phép động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ hoặc vận chuyển, buôn bán trái phép bộ phận cơ thể hoặc sản phẩm của loài động vật đó.

- Hành vi thực hiện phải bị luật hình sự cấm: là các hành vi được quy định tại Khoản 1, Điều 190, Bộ luật Hình sự.

- Phải có lỗi trong việc thực hiện hành vi: chủ thể của tội phạm phải có lỗi cố ý (gián tiếp hoặc trực tiếp).

* *Nhân thân của người phạm tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ:*

Đối với tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ các đặc điểm thuộc về nhân thân người phạm tội có một số điểm đáng chú ý như sau:

- Đối với các hành vi săn, bắt, giết, vận chuyển các động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ, chủ thể phạm tội thường có các đặc điểm nhân thân gồm: có điều kiện kinh tế khó khăn, trình độ văn hóa thấp, sinh sống quanh các khu vực Vườn Quốc gia, khu bảo tồn thiên nhiên và các khu vực có rừng khác. Số lượng có nhiều người thuộc các dân tộc thiểu số ít người. Ngoài ra, có một số ít những người có chức vụ, quyền hạn, có điều kiện kinh tế, có thú vui ham mê săn bắn, lợi dụng chức vụ, quyền hạn của mình hoặc lợi dụng các mối quen biết để vào săn bắn tại các khu vực Vườn Quốc gia, Khu bảo tồn thiên nhiên.

- Đối với các hành vi nuôi, nhốt, buôn bán trái phép động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ hoặc vận chuyển, buôn bán trái phép bộ phận cơ thể hoặc sản phẩm của loài động vật đó, chủ thể phạm tội phần nhiều là những người có địa vị xã hội, có tiềm lực kinh tế, nhiều trong số họ là các chủ doanh nghiệp lớn. Họ nuôi, nhốt trái phép các động vật nguy cấp, quý, hiếm vì nhiều mục đích, thỏa mãn thú vui hoặc khai thác thương mại.

2.2.4. Mặt chủ quan của tội phạm

Mặt chủ quan của tội phạm là đặc điểm tâm lý bên trong của cách xử sự có tính chất tội phạm xâm hại đến khách thể được bảo vệ bằng pháp luật hình sự tức là thái độ tâm lý của chủ thể được thể hiện dưới hình thức cố ý hoặc vô ý đối với hành vi nguy hiểm cho xã hội do mình thực hiện và đối với hậu quả của hành vi đó (lỗi). Với tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ, người thực hiện hành vi phạm tội này là do lỗi cố ý.

- Trong trường hợp lỗi cố ý trực tiếp: người phạm tội nhận thức được hành vi của mình bị pháp luật cấm, thấy trước hành vi của mình gây nguy hại đến các động vật nguy cấp, quý, hiếm nhưng vẫn mong muốn điều đó xảy ra.

- Trong trường hợp lỗi cố ý gián tiếp người phạm tội cũng nhận thức rõ hành vi của mình sẽ gây nguy hại đến các động vật nguy cấp, quý, hiếm tuy không mong muốn nhưng vẫn có ý thức để mặc cho cho hậu quả đó xảy ra. Đây là trường hợp hiếm gặp đối với tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ tuy nhiên về lý thuyết nó vẫn thể có thể có. Vì tội phạm chỉ có lỗi cố ý nên nếu vì một lý do nào đó, người vi phạm hoàn toàn không biết hoặc không buộc họ phải biết đó là động vật nguy cấp, quý, hiếm thì không coi là lỗi cố ý và không bị coi là phạm tội.

Động cơ, mục đích của người phạm tội không phải là dấu hiệu bắt buộc của tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ.

2.2.5. Về hình phạt

2.2.5.1. Cấu thành tội phạm cơ bản

Điều 190, Bộ luật Hình sự có các hình phạt chính sau:

- Phạt tiền từ năm mươi triệu đồng đến năm trăm triệu đồng. Nhằm đánh vào mục đích lợi nhuận của những người vận chuyển, buôn bán động vật nguy cấp, quý, hiếm hoặc các bộ phận cơ thể, sản phẩm chế biến từ các loại động vật trên.

- Cải tạo không giam giữ đến ba năm.

- Phạt tù từ sáu tháng đến ba năm.

2.2.5.2. Cấu thành tăng nặng

Cấu thành tội phạm tăng nặng được quy định tại khoản 2, Điều 190, Bộ luật Hình sự. Người phạm tội thuộc trường hợp quy định tại khoản 2 sẽ bị phạt tù từ hai năm đến bảy năm là tội phạm nghiêm trọng. Các trường hợp này được hướng dẫn tại Thông tư liên tịch số 19/2007/TTLT-BNN-BTP-BCA-VKSNDTC-TANDTC ngày 08/03/2007 và Quyết định số 2486/QĐ-BNN ngày 14/08/2007 v/v đính chính Thông tư liên tịch số 19.

2.2.5.3. Hình phạt bổ sung

Ngoài hình phạt chính, theo quy định tại khoản 3, Điều 190, Bộ luật Hình sự, người phạm tội có thể bị phạt tiền từ mười triệu đồng đến một trăm triệu đồng, cấm đảm nhiệm chức vụ, cấm hành nghề hoặc làm công việc nhất định từ một năm đến năm năm.

Chương 3

THỰC TRẠNG TỘI VI PHẠM CÁC QUY ĐỊNH VỀ BẢO VỆ ĐỘNG VẬT THUỘC DANH MỤC LOÀI NGUY CẤP, QUÝ, HIẾM ĐƯỢC ƯU TIÊN BẢO VỆ VÀ MỘT SỐ KIẾN NGHỊ NHẪM PHÒNG CHỐNG CÓ HIỆU QUẢ LOẠI TỘI PHẠM NÀY

3.1. Một số nét về điều kiện tự nhiên, kinh tế, xã hội ở Việt Nam

Việt Nam được thế giới công nhận là 1/16 quốc gia trên thế giới có tính đa dạng sinh học cao, trong đó có hệ động vật hoang dã. Sự đa dạng của hệ sinh thái nước ta chính là điều kiện cần cho các hành vi xâm hại động vật hoang dã đặc biệt là các động vật quý, hiếm phát triển.

Về xã hội, do điều kiện kinh tế phát triển, nên nhiều người có điều kiện chi muốn ném của ngon vật lạ, các sản phẩm được chế biến từ các động vật

quý, được cho là có tác dụng thần kỳ trong điều trị, phòng chống các loại bệnh, nhu cầu trang trí, trang sức từ các động vật quý, hiếm gia tăng đã khiến nhu cầu sử dụng động vật quý hiếm tăng lên một cách chóng mặt, khiến cho việc buôn bán chúng đã phát triển thành quy mô toàn quốc, thậm chí xuyên quốc gia.

3.2. Thực trạng tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ ở nước ta trong thời kỳ từ 2006 - 2011

3.2.1. Tình hình vi phạm và tội phạm

Theo thống kê của Cục Kiểm lâm, hành vi phạm quy định về quản lý, bảo vệ động vật hoang dã trên cả nước trong giai đoạn 2006 -2011 như sau:

Bảng 3.1: Hành vi vi phạm quy định về quản lý, bảo vệ động vật hoang dã trên cả nước trong giai đoạn 2006 -2011

Năm	Số liệu thống kê
2006	1.528 vụ
2007	1.242 vụ
2008	1.406 vụ
2009	1.285 vụ
2010	876 vụ
2011 (hết tháng 10/2011)	812 vụ

Nguồn: Website: <http://www.kiemlam.org.vn>.

Bảng số liệu trên cho thấy, kể từ năm 2007, tình hình vi phạm về quản lý động vật hoang dã bị phát hiện tương đối ổn định với bình quân khoảng 1210 vụ một năm và việc đấu tranh phòng chống vi phạm về quản lý động vật hoang dã trong đó có động vật hoang dã, quý hiếm chưa đạt được sự tiến bộ rõ rệt.

Bảng 3.2: Số động vật rừng hoang dã và động vật rừng nguy cấp, quý hiếm tịch thu từ các vụ vi phạm bị phát hiện trên cả nước trong giai đoạn 2007 -2011

Năm	Số liệu thống kê	
	Động vật rừng hoang dã	Con quý hiếm
2007	7.701 con	1.007 con
2008	7.848 con	587 con
2009	12.930 con	724 con
2010	12.936 con	508 con
2011 (hết tháng 10/2011)	15.612 con	648 con

Nguồn: Website: <http://www.kiemlam.org.vn>.

Bảng số liệu trên cho thấy, bình quân hàng năm có khoảng 720 con động vật quý, hiếm các loại được các cơ quan chức năng tịch thu trong các vụ vi phạm về quản lý động vật hoang dã bị phát hiện. Con số này cũng hoàn toàn không giảm bất chấp những nỗ lực bảo vệ của các cơ quan chức năng, thậm chí còn đang có khả năng tăng cao vào năm 2011.

Bảng 3.3: Số vụ và số bị cáo được xử sơ thẩm về tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ từ năm 2006 đến năm 2011

Năm	Số vụ/bị cáo thụ lý	Số vụ/bị cáo xét xử
2006	122/172	107/150
2007	94/157	82/131
2008	58/85	45/65
2009	65/97	63/95
2010	73/103	65/92
2011	62/100	57/91
Tổng cộng	456/690	419/624

Nguồn: Phòng Tổng hợp - Tòa án nhân dân tối cao.

Với bình quân gần 70 vụ = 104 bị cáo bị xét xử hàng năm về tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ thì đây không phải là con số lớn. Nếu chia bình quân cho số tỉnh thành hiện nay thì mỗi tỉnh không được nổi 2 vụ một năm. Đã thế, so với số thụ lý, số vụ xét xử chỉ chiếm 91,89%, như vậy hơn 8% số vụ (37 vụ) không được đưa ra xét xử với nhiều lý do, trong đó không ít vụ được đình chỉ, miễn trách nhiệm hình sự.

Để thấy được mức độ nghiêm trọng của tình hình tội phạm vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ chúng tôi so sánh nó với thực trạng tình hình tội phạm nói chung trong cùng thời gian từ 2006-2011 (Bảng 3.4 - trang 21).

Nếu so sánh với tổng số các vụ phạm tội nói chung từ năm 2006 đến năm 2011 thì số vụ phạm tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ chiếm tỷ lệ 0,116%. Tỷ lệ này là nhỏ. Tuy nhiên, đây mới chỉ là con số thống kê qua công tác xét xử.

Bảng 3.4: Số vụ cũng như số bị cáo phạm tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ so sánh với tội phạm nói chung của từng năm, từ năm 2006 đến năm 2011

Năm	Tội vi phạm quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ (1) Số vụ/ Số bị cáo	Tội phạm nói chung (2) Số vụ/ Số bị cáo	Tỷ lệ % (1) so với (2)
2006	107/150	62.116/103.733	0,172%/0,145%
2007	82/131	62.793/107.518	0,130%/0,122%
2008	45/65	63.040/109.338	0,071%/0,06%
2009	63/95	65.462/114.344	0,1%/0,083%
2010	65/92	51.914/86.954	0,125%/0,106%
2011	57/91	57.279/97.961	0,1%/0,093%
Tổng cộng	419/624	362.604/619.848	0,116%/0,1%

Nguồn: Phòng Tổng hợp - Tòa án nhân dân tối cao.

3.2.2. Đối tượng, phương thức, thủ đoạn, tuyến, địa bàn trọng điểm

* Đối tượng phạm tội: rất đa dạng, bao gồm cả người nước ngoài và người Việt Nam. Có đối tượng buôn bán chuyên nghiệp nhưng cũng có đối tượng cơ hội, bình thường chúng làm các nghề khác nhưng khi có điều kiện thuận lợi chúng cũng hoạt động buôn bán, vận chuyển trái phép động vật quý, hiếm và sản phẩm từ chúng để kiếm lời.

* Phương thức thủ đoạn: tinh vi, tổ chức chặt chẽ, manh động, có vũ khí nóng, khi bị bắt thì chống trả quyết liệt.

* Tuyến vận chuyển, buôn bán động vật nguy cấp, quý hiếm:

- Tuyển từ các tỉnh phía Nam ra các tỉnh phía Bắc:
- Tuyển từ các tỉnh miền núi đến đồng bằng
- Tuyển từ các cửa khẩu về các thành phố, trung tâm thị xã tiêu thụ (cửa khẩu Cầu Treo, Lao Bảo đi các tỉnh, thành phố Hà Nội, Hải Phòng, Quảng Ninh...)
- Tuyển nhập khẩu, tạm nhập, tái xuất, vận chuyển quá cảnh từ các nước láng giềng và các nước trong khu vực qua lãnh thổ Việt Nam.
- Tuyển các tỉnh biên giới: Quảng Ninh, Nghệ An, Hà Tĩnh, Lạng Sơn, Tây Ninh

* Địa bàn, thị trường chủ yếu thường mua bán gồm:

- + Miền Bắc: Ninh Bình, Hà Nội, Bắc Ninh, Quảng Ninh, Lạng Sơn.
- + Miền Trung: Thanh Hóa, Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Nam, Kontum
- + Miền Nam: Tây Ninh, Cần Thơ, Cà Mau, Thành phố Hồ Chí Minh, Đồng Nai.

* Nuôi nhốt động vật: xác định địa bàn nuôi nhốt một số loài động vật hoang dã, quý, hiếm như: Gấu, Hổ, Khỉ...

* Săn, bắn động vật: Số vụ đã phát hiện và xử lý chủ yếu xảy ra biên giới, các khu bảo tồn thiên nhiên, rừng quốc gia, rừng phòng hộ đầu nguồn.

3.3. Một số kiến nghị nhằm phòng, chống có hiệu quả tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ

3.3.1. Hoàn thiện các quy định pháp luật hình sự

Qua nghiên cứu, phân tích, tác giả mạnh dạn đề nghị nghiên cứu, sửa đổi một số điểm như sau:

Thứ nhất: Về hành vi khách quan, cần phải bổ sung thêm hành vi sử dụng trái phép và hành vi tàng trữ trái phép các bộ phận cơ thể hay sản phẩm các động vật thuộc danh mục, loài nguy cấp, quý, hiếm

Thứ hai: Về hình phạt: cần thiết phải nâng mức hình phạt bao gồm cả về hình phạt tù và hình phạt bổ sung.

Thứ ba: Cần cơ cấu lại và quy định thêm một số tình tiết định khung hình phạt.

* Mô hình lý luận tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ như sau (phần in nghiêng là phần tác giả đề nghị sửa đổi, bổ sung):

" Điều 190. Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ (sửa đổi)

1. Người nào săn bắt, giết, vận chuyển, nuôi, nhốt, sử dụng, buôn bán trái phép động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ hoặc tàng trữ, vận chuyển, buôn bán trái phép bộ phận cơ thể hoặc sản phẩm của loài động vật đó, thì bị phạt tiền từ năm mươi triệu đồng đến

năm trăm triệu đồng, cải tạo không giam giữ đến ba năm hoặc bị phạt tù từ sáu tháng đến năm năm.

2. Phạm tội thuộc một trong các trường hợp sau đây, thì bị phạt tù từ năm năm đến mười năm:

- a) Có tổ chức;
- b) Lợi dụng chức vụ, quyền hạn;
- c) Sử dụng công cụ hoặc phương tiện sẵn bắt bị cấm;
- d) Săn bắt trong khu vực bị cấm hoặc vào thời gian bị cấm;
- đ) Gây hậu quả rất nghiêm trọng.

3. Phạm tội thuộc một trong các trường hợp sau đây, thì bị phạt tù từ mười năm đến mười lăm năm:

- a) Tái phạm nguy hiểm tội này
- b) Gây đặc biệt nghiêm trọng
- c) Làm tuyệt chủng loài động vật đã xâm hại

4. Người phạm tội còn có thể bị phạt tiền từ năm mươi triệu đồng đến năm trăm triệu đồng, cấm đảm nhiệm chức vụ, cấm hành nghề hoặc làm công việc nhất định từ một năm đến năm năm."

3.3.2. Nâng cao hiệu quả áp dụng các quy định của pháp luật hình sự

Tác giả xin đề xuất một số giải pháp có tính định hướng như sau:

- Đẩy mạnh công tác phòng, chống tham nhũng trong các ngành tư pháp và các ngành: Kiểm lâm, Hải quan, Quản lý thị trường.

- Liên ngành tư pháp trung ương cần sớm sửa đổi Thông tư liên tịch số 19/2007/TTLT/BNN&PTNT-BTP-BCA-VKSNDTC-TANDTC ngày 8/3/2007

- Thường xuyên tổ chức tập huấn chuyên đề, hội thảo tăng cường năng lực, trao đổi cung cấp thông tin, trao đổi kinh nghiệm trong công tác đấu tranh với tội phạm vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo

- Xây dựng mối quan hệ hợp tác với các cơ quan, tổ chức quốc tế, các tổ chức nước ngoài tại Việt Nam.

- Các cơ quan Đảng, nhà nước, và toàn xã hội cần tôn trọng tính độc lập của các cơ quan cơ quan bảo vệ pháp luật.

- Cần chấm dứt việc cho phép bán đấu giá các tang vật tịch thu được từ các vụ án và phải chuyển giao cho các trung tâm cứu hộ động vật hoang dã và các cơ sở nghiên cứu khoa học.

KẾT LUẬN

Sau quá trình nghiên cứu về khái niệm, sự hình thành và phát triển và vận dụng trong thực tiễn của "**Tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ**" trong luật hình sự Việt Nam, có thể rút ra một số kết luận như sau:

1. Nhận thức được lợi ích và tầm quan trọng của việc bảo vệ các loài động vật quý, hiếm; bảo vệ sự đa dạng sinh học nên hoạt động phòng chống tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ ở Việt Nam trong thời gian qua đã được chú trọng, đề cao. Tuy nhiên, hiệu quả chưa đạt được như mục tiêu đã đề ra. Vì vậy, việc tìm hiểu tội này một cách khoa học, toàn diện để góp một phần nào đó vào công tác đấu tranh, phòng chống tội này trong thực tiễn là một việc cần thiết.

2. Qua đi sâu, tìm hiểu chúng ta có thể thấy được quá trình hình thành, phát triển các quy phạm của tội này trong các thời kỳ khác nhau phụ thuộc vào điều kiện kinh tế - xã hội trong thời kỳ đó. Rút ra được khái niệm về tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ. Từ khái niệm đã rút ra được các dấu hiệu pháp lý đặc trưng, giúp hiểu đến bản chất về tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ.

3. Qua phân tích, đánh giá một cách khách quan về thực tiễn áp dụng các quy định của pháp luật hình sự về tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ, đã chỉ ra được một số bất cập hợp lý về quy định của pháp luật cũng như công tác đấu tranh phòng chống tội phạm này. Từ đó đề xuất được mô hình lý luận cho tội vi phạm các quy định về bảo vệ động vật thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ trên cơ sở sửa đổi, bổ sung một số nội dung. Đồng thời, đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả của công tác đấu tranh phòng chống tội phạm này.